

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Termelő-fogyasztóktól származó energia és a termelő-fogyasztók energiaszövetkezetei: lehetőségek és kihívások az uniós országokban

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2017/C 034/07)

Előadó: **Janusz PIETKIEWICZ**

Közyűlési határozat:	2016.1.21.
Jogalap:	az eljárási szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Közlekedés, energia, infrastruktúra és információs társadalom” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2016.10.6.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2016.10.19.
Plenáris ülés száma:	520.
A szavazás eredménye:	225/4/3
(mellette/ellene/tartózkodott)	

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) úgy véli, hogy a decentralizált, termelő-fogyasztói energiatermelés általános fejlesztése fontos és tartós részét kellene, hogy képezze az Európai Unió energiapolitikájának. Hasznos megoldásról van szó, amely – az energiabiztonságra való tekintettel, illetve környezetvédelmi és társadalmi szempontból – akár nélkülözhetetlennek is bizonyulhat.

1.2. A termelő-fogyasztói energiatermelés általános energiatermelésben való részarányát az adott tagállamok sajátosságaihoz kell igazítani. Ezért az EGSZB javasolja, hogy az Európai Bizottság dolgozzon ki egy általános keretet a termelő-fogyasztói energiatermeléshez, de az erre a területre vonatkozó konkrét szabályozások tagállami hatáskörbe tartozzanak.

1.3. A termelő-fogyasztói energiatermelés sokféle megújuló energiaforrással megoldható, és független az adott terület éghajlati jellemzőitől.

1.4. A termelő-fogyasztók piaci megjelenését az új technológiák, a digitális forradalom és a gazdasági folyamatokban közvetlen részvételre számot tartó fogyasztók elvárásai tették lehetővé.

1.5. A „termelő-fogyasztó” fogalmának jobb tagállami megértéséhez az EGSZB azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság határozza meg a „termelő-fogyasztó” fogalmának keretét, amelybe olyan közös, általános szempontok tartoznak bele, mint a berendezés nagysága, az egyéni és közösségi energiatermelés, a berendezés tulajdonlása és a szükségleteken felül megtermelt energia kérdése.

1.6. Termelő-fogyasztói tevékenységet bárki folytathat, függetlenül attól, hogy tulajdonosa-e az adott ingatlandnak, berendezésnek vagy felszerelésnek. Így például egy családi ház tulajdonosa ugyanúgy lehet termelő-fogyasztó, mint egy társasház egyik lakásának bérlője.

1.7. A termelő-fogyasztói energiatermelésből következő gazdasági előnyök – különösen az alacsony energiaátviteli költségek, a helyi energiaforrások jobb hasznosítása és a helyi lakosság foglalkoztatása – középtávon alighanem oda vezetnek, hogy ez az energiatermelési mód további támogatási mechanizmusok nélkül is működőképes lesz.

1.8. A tudatosabb és aktívabb fogyasztásból származó megtakarításoknak és társadalmi előnyöknek, a megújuló energiaforrások decentralizált hasznosításának, az alacsonyabb hálózati veszteségeknek és az együttműködésből adódó hatékonyságnak köszönhetően gyorsan megtérülhet az a tőke, melyet a termelő-fogyasztói berendezésekbe, az iparfejlesztésbe, az ellátási és helyi hálózatokba, ezek irányítási rendszereibe és az energiatárolás fejlesztésébe fektettek.

1.9. A termelő-fogyasztók támogatási rendszereinek semmiképpen sem szabad torzítaniuk az energiapiaci versenyt vagy kiszorítaniuk más szereplőket. Inkább azt kell figyelembe venniük, hogy olyan energiaszolgáltatók is vannak ezen a piacon, melyek nem tudnak vagy nem akarnak termelő-fogyasztók lenni.

1.10. A termelő-fogyasztók számára kedvezően kell kialakítani azokat a pénzügyi megoldásokat (például adókat, járulékokat és más díjakat), amelyek hatást gyakorolhatnak a termelő-fogyasztói magatartásra. Semmiképpen sem szabad megengedni, hogy az energiapiacra diszkriminálják a termelő-fogyasztókat.

1.11. A termelő-fogyasztói energia dinamikus fejlődésének alapja az, hogy jó, partnerségen alapuló kapcsolatok jöjjenek létre a termelő-fogyasztók, más energiatermelők és a villamos energiát szállító és elosztó vállalkozások között. Olyan feltételeket kell teremteni, amelyek szavatolják, hogy a termelő-fogyasztói energiatermelés kiépítése az energiapiac minden szereplője számára előnyökkel jár. Az EGSZB ajánlja, hogy az Európai Bizottság vizsgálja meg, milyen megoldásokat lehet kidolgozni ezen a területen.

1.12. Olyan megoldásokra van szükség, amelyek a termelő-fogyasztókat megvédik a villamos energiát szállító és elosztó vállalkozások, valamint a nagy energiatermelők monopolisztikus gyakorlataitól.

1.13. A termelő-fogyasztók általában egyéni szükséglet alapján (saját maguknak vagy polgárok, háztartások, mezőgazdasági üzemek, kisvállalkozások egy csoportjának) termelnek energiát. A berendezések teljesítményét nem lehet pontosan hozzáigazítani az egyéni energiaszükséglethez. Ezért fontos, hogy megoldást találjunk az energiatöbblet problémájára. A kérdés még fontosabbá válik, ha a termelő-fogyasztókat energiatakarékoságra szeretnénk ösztönözni – és mindig fontos, hogy erre ösztönözzük őket.

1.14. Az termelő-fogyasztók általi energiaszolgáltatás optimalizálását az intelligens életmód (*smart living*) rendszereivel kellene támogatni. Az EGSZB amellett szól, hogy ezt vegyék figyelembe az Európai Bizottság által kidolgozott rendszerszintű megoldások keretében.

1.15. Tekintettel az egyéni termelő-fogyasztók által megtermelt energia kis mennyiségére, nem kellene korlátozni a termelő-fogyasztók hozzáférését a hálózathoz.

1.16. A termelő-fogyasztói energiatermelés fejlesztése az elosztó- és átvivőhálózatok megfelelő átalakításával és működtetésével jár együtt. A termelő-fogyasztóknak részt kell venniük a járulékos költségek fedezésében, fontos azonban, hogy átlátható szabályok vonatkozzanak a költségmegosztásra.

1.17. A termelő-fogyasztói energiatermelést csak úgy lehet fejleszteni, ha egyidejűleg a helyi intelligens hálózatokat is építjük. Az intelligens fogyasztásmérők általános bevezetése az EGSZB szerint a hálózati infrastruktúrához tartozik, ezért a költségeket nem szabad közvetlenül a fogyasztókra hárítani. Az EGSZB felhívja a figyelmet a gyűjtött adatok szükséges védelmére.

1.18. A termelő-fogyasztói energiatermelésből adódó előnyök a kis energiatárolók fejlesztésével megsokszorozódnak. Az EGSZB ajánlja, hogy a tudományos kutatómunka továbbra is a meglévő energiatárolási technológiák tökéletesítésére és újak keresésére irányuljon.

1.19. A termelő-fogyasztói energiatermelés fejlesztését úgy is lehet fokozni, hogy energiaközösségeket vagy más típusú termelő-fogyasztói csoportosulásokat hozunk létre. A termelő-fogyasztók hatékonyabbak, ha csoportban működnek. Így például hozzájárulnak az áramtermelési költségek csökkentéséhez, erősítik pozíciójukat az energiapiacra, és közvetlenül részt vesznek a helyi energiabiztonság javításához.

1.20. A termelő-fogyasztói csoportok az egyéni energiatermelést jobban hozzá tudják igazítani az energiaszükséglethez. Így még kevésbé lesz szükség energiaátvitelre, ami csökkenti a csapatban részt vevők energiaköltségeit. A kereslet és a kínálat közötti enyhébb ingadozásnak köszönhetően a termelő-fogyasztói csoportok az elosztási és átviteli hálózatok szempontjából is jobban működnek, mint az egyéni termelő-fogyasztók.

1.21. Az EGSZB javasolja, hogy az Európai Bizottság a közel nulla energiaigényű épületek támogatását célzó intézkedéseiben hívja fel a figyelmet a termelő-fogyasztói energiatermelés fejlesztésének nagy jelentőségére.

1.22. Az EGSZB javasolja az Európai Bizottságnak, hogy a termelő-fogyasztói energiatermeléssel kapcsolatos kérdéseket azokban a jelenlegi kezdeményezéseiben is vegye figyelembe, melyek célja a villamosenergia-piacok újratervezése és a megújuló energiákra vonatkozó jogalkotási csomag felülvizsgálata.

1.23. Az EGSZB úgy véli, hogy a termelő-fogyasztói energiatermelésből adódó előnyöknek szerepet kellene kapniuk az energiaszegénység csökkentésére és a legsérülékenyebb társadalmi csoportok védelmére irányuló aktív politikákban, valamint az ezüstgazdasággal (*silver economy*) és az öregedő társadalommal kapcsolatos problémák megoldásában. Ezzel összefüggésben alapvetően fontos lesz a civil társadalmi szervezetek közreműködése.

1.24. A termelő-fogyasztói energiatermelés átfogó fejlesztése a helyi vállalkozások fellendítésére is esélyt kínál, így elősegítheti új munkahelyek létrehozását a szükséges felszerelések és szolgáltatások biztosítása területén.

1.25. A termelő-fogyasztói energiatermelés további fejlesztésére rendkívül nagy hatással van a helyi és regionális önkormányzatok megfelelő elkötelezettsége. Az EGSZB javasolja, hogy az Európai Bizottság a Polgármesterek Szövetsége keretében foglalkozzon ezzel a szemponttal.

1.26. Mivel a tagállamokban különbségek mutatkoznak a termelő-fogyasztói energiatermelés fejlettségét illetően, különféle fórumokat kellene szervezni a tapasztalatcseré megkönnyítésére. Az EGSZB szorgalmazza, hogy az Európai Bizottság az energiaunió keretében készülő éves jelentés részeként kövesse nyomon a termelő-fogyasztói energiatermelés fejlődését a tagállamokban. Az összegyűjtött adatokat igen jól lehet majd hasznosítani a tagállami intézkedésekben.

1.27. A termelő-fogyasztói energiatermelés általános bevezetése összetett, sokrétű és hosszú folyamat. Ezért fontos, hogy a termelő-fogyasztói energiatermelés fejlesztését ösztönző megoldások hosszú távon stabilak legyenek.

2. Háttér

2.1. Az energiaforrásokhoz való hozzáférés, az energiabiztonság, valamint az egyes társadalmi csoportok és a nehéz helyzetben lévő fogyasztók szükségleteit figyelembe vevő árképzési politika komoly kihívást jelent a társadalmak, valamennyi politikai vezetés és az egyes fogyasztók számára.

2.2. Egészen mostanáig kizárólag égetés útján tudtunk hatékonyan energiát nyerni, talán a vízenergia-hasznosítás kivételével. A technológiai fejlesztések eredményeként lehetővé vált, hogy égetés nélkül állítsunk elő nagy mennyiségű energiát. Megtanultuk, hogyan lehet energiát előállítani a legtisztább formában: a napfényből, a környezet szennyezése nélkül. Ez az energiaforrás ráadásul ingyenes és kimeríthetetlen, csak a berendezések jelentenek költséget.

2.3. Ugyanilyen hatékonyan lehet előállítani villamos energiát a szélenergiából, azaz ugyanabból forrásból: a Napból, amely a Föld felmelegítésének különbségeivel légtömegmozgásokat okoz. Ugyanez érvényes a biomasszára is, mivel a fotoszintézis a fő oka folyamatos újratermelődésének.

2.4. A megújuló energia fejlesztése elkerülhetetlen. Ennek okai között említhetjük a fosszilis tüzelőanyagok korlátozott rendelkezésre állását (egyre nagyobb mértékű kiaknázásuk miatt), sok ország importfüggőségét, illetve a globális felmelegedést és a légszennyezést. Következésképpen Európa és vele együtt a legnagyobb gazdaságok többsége elkezdett beruházni a megújuló energiába.

2.5. Az 1992-ben Rio de Janeiróban tartott Föld-csúcstalálkozón alapvető társadalmi-gazdasági elveket fogadtak el, melyek kötelező célként határozták meg a környezet védelmét, többek között az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezménye révén.

2.6. 2015 szeptemberében az ENSZ Közgyűlése elfogadta a fenntartható fejlesztési célokat. Egyikük (a 7. cél) arra vonatkozik, hogy mindenki számára biztosítani kell a megújuló energiához való hozzáférést. Jelenleg a világon 1,2 milliárd ember nem fér hozzá villamos energiához.

2.7. Több mint 120 millió uniós polgárt fenyeget a szegénység és a társadalmi kirekesztődés. Az európaiak 10 %-a olyan háztartásban él, amelyben senkinek sincs munkahelye, és növekszik a hajléktalanok száma. Ezek a számadatok az energiaszegénységről is tájékoztatást adnak.

2.8. A civil társadalmakban rendkívüli támogatottságot élveznek a megújuló energiaforrások. Ezt bizonyítja Ferenc pápa 2015. évi környezetvédelmi enciklikája és a muszlim, hindu és buddhista vallási vezetők nyilatkozatai az éghajlatváltozásról. A vallási vezetők arra szólították a hitközségeket, hogy kötelezzék el magukat a nulla vagy alacsony szén-dioxid-kibocsátású jövő mellett.

2.9. A 2015-ben Párizsban tartott COP21 konferencián, amelyen közel 200 ország vett részt, megerősítették a fosszilis tüzelőanyagoktól való elmozdulás szükségességét. Úgy fogalmaztak, hogy az elsődleges cél „a globális átlaghőmérséklet növekedésének jóval – az iparosodás előtti szintet 2 °C-kal meghaladó – szint alatt tartása, valamint erőfeszítések meghozatala a hőmérsékletnövekedés 1,5 °C-ra korlátozására”.

3. Digitális forradalom. A termelő-fogyasztói energiatermelés fejlesztésének fellendítése

3.1. Az elmúlt fél évszázad során a Föld lakossága megháromszorozódott. A globális pénzügyi rendszer törekvése a veszéllyel fenyegetett, hogy a világgazdaságban hosszú távú stagnálás következik be. A magas munkanélküliség és a növekvő energiaköltségek számos országban instabilitást okoztak, növekedtek a vállalkozások működési költségei és a fogyasztókra is több teher hárult.

3.2. A világ azzal szembesült, hogy elengedhetetlen a gazdasági paradigmaváltás és az üzleti modellek átalakítása, ami a társadalmakat sem hagyja érintetlenül. A digitális világgazdaságnak és a dolgok internetének köszönhetően kialakult a új rendszer eszköztára.

3.3. 2020-ra több mint 50 milliárd hálózati csatlakozású készülék lesz a piacon, azaz hétszer több, mint amennyi ember él a világon. Nem is a személyi számítógépek, hanem az okostelefonok jelentik már most a legfontosabb eszközt arra, hogy a világgal kommunikáljunk. 2020-ban körülbelül 6,1 milliárd okostelefon lesz a piacon.

3.4. A dolgok internete emberek milliói számára tette lehetővé, hogy közösségi hálózatokban vegyenek részt. Létrejött a „megosztásalapú gazdaság” (*sharing economy*) modellje, amely jobban igazodik a társadalmi kohézióra összpontosító társadalomszerveződéshez. A gazdaság kezd elmozdulni a felülről lefelé szerveződő módon irányított, centralizált intézményektől a megosztás elképzelése felé, és számos kizárt társadalmi csoport esélyt kap arra, hogy tevékenyen részt vegyen a gazdasági életben.

3.5. Az online platformoknak köszönhetően a fogyasztók termelőkkel válhatnak, akik információkat és – 3D nyomtatók segítségével – termékeket hoznak létre és terjesztenek. Az ilyen platformok lehetővé teszik személygépkocsik, otthonok, ruhák és egyéb cikkek megosztását. A fogyasztó/termelő képzésben is vehet részt az interneten, orvosi tanácsadásban részesülhet, vagy mesterembert kereshet otthona felújításához. A fiatal megosztásalapú gazdaságban a szociális vállalkozók a bankok kihagyásával, a közösségi finanszírozás igénybevételével finanszírozhatják gazdasági tevékenységeiket.

3.6. A digitális lehetőségek világában a társadalmi tőke éppen olyan fontos, mint a pénztőke, a hozzáférés fontosabb, mint a tulajdonlás, és a kapitalista piacokon jellemző „ellenérték” helyébe egyre inkább az együttműködő közösségekben jellemző „megosztási érték” lép.

3.7. A digitális technológia fejlődése és az energiaágazatbeli új üzleti modelleknek, többek között a decentralizált energiatermelés modelljének megjelenése lehetővé teszi, hogy a vidéki területeket, az agglomerációk peremvárosait, a családi házakból álló lakóterületeket, a társasházi közösségeket és a lakásszolgáltató társaságokat hatalmas potenciállal rendelkező nagy erőműveknek tekintsük. Ugyanez érvényes a decentralizált erőforrások felhőjére, amelynek alapján megszületik az energiabiztonság új doktrínája, amely alulról felfelé építkezik, a háztartásoktól, a gazdaságoktól, a kisvállalkozásoktól és a mikrovállalkozásoktól kiindulva.

3.8. Az energiaágazatban az internet emberek milliói számára tette lehetővé – a megosztáson alapuló gazdaság keretében – a közösségi hálózatokban való részvételt, az energia előállítását otthonaikban, irodaépületekben és raktárépületek tetején, majd annak megosztását az energia internetén (*Internet of Energy*) keresztül, éppen úgy, ahogyan manapság információkat hozunk létre és osztunk meg a hálózaton keresztül. A rendszer még jelentős mértékben fejlesztendő elemei között szerepel az energiatárolás, az energiahálózatok internetképesé tétele és az elektromos járművek.

4. Úton a megújuló és decentralizált energiaforrásokra való átállás felé

4.1. A piac kiegészítésére irányuló tisztaenergia-termelés és a fosszilis tüzelőanyagok helyettesítése szükségessé tette az energiarendszerek átalakítását és az új szereplők piaci részvételére vonatkozó szabályok bevezetését.

4.2. A Lisszaboni Szerződés 2. cikke (3) bekezdésének megfelelően a fenntartható fejlődés Európában a szociális piacgazdaságban valósul meg. A civil társadalmi partnerek fontos szerepet játszanak ebben, és központi jelentőségű kérdés az energiarendszereink átalakításának általános elfogadása, különösen helyi szinten.

4.3. Az Európai Unió célokat tűzött ki az energiaunióval és azzal kapcsolatban, hogy az EU 2030-ra egy energiahatékony és alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdasággá alakuljon át. A fő célok közül kettőt említünk: az egyik az üvegházhatású gázok kibocsátásának 40 %-os csökkentése, a másik pedig a megújuló energiaforrások arányának 27 %-ra való növelése, de ehhez nem határoztak meg országspecifikus mutatókat. Az alacsony energiafogyasztású gazdaság úgy gondoskodik az energiabiztonságról és a gazdasági növekedésről, hogy közben alacsony szinten tartja a szén-dioxid-kibocsátást, hosszabb távon pedig biztosítja a helyileg termelt energia előállításának és fogyasztásának növekedését. A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint a megújuló energiaforrásoknak köszönhetően 2014-ben világszerte 380 millió tonnával lehetett csökkenteni a szén-dioxid-kibocsátást.

4.4. Az Európai Unió által kitűzött, 2030-ra elérendő egyedi célok egyike a magánháztartások és a vállalkozások energiára fordított kiadásainak csökkentése. Az új technológiák teremtette lehetőségeknek köszönhetően mindkét kategória képes lesz aktívan belépni az energiapiacra.

4.5. Az EU energiamérlege a kereskedelemtől függ. Az EU éves bruttó hazai energiafogyasztásának több mint a fele (400 milliárd EUR) importból származik. Néhány tanulmány szerint 2030-ra az EU külső energiaellátástól való függésének mértéke elérheti a 70 %-ot. Becslések szerint a megújuló energiaforrások 2014-ben lehetővé tették, hogy a fosszilis tüzelőanyagok fogyasztásának csökkenése világviszonylatban elérje a 114 millió tonna kőolaj-egyenértéket (Mtoe).

4.6. Az EU számára kulcsfontosságú, hogy javuljon az energiamérlege. Az egyik megoldás az, ha az energiát több helyi forrásból közvetlenül az egyes fogyasztók állítják elő. A helyi igények kielégítésére irányuló megújulóenergia-termelés széles körű helyi támogatása nélkül előfordulhat, hogy a meglévő keretben számos országnak gondot fog okozni az energiabiztonság szavatolása.

4.7. Sokat fejlődtek az otthoni berendezésekkel folytatott energiatermelési technológiák, és egyre hatékonyabb megoldások léteznek az energia ezekben a berendezésekben történő tárolására, az energia intelligens hálózatokon keresztül történő továbbítására, az intelligens fogyasztásmérőkre és a helyi keresletgazdálkodásra, aminek köszönhetően a fogyasztói berendezések jelentős hatással lehetnek minden egyes ország energiaszerkezetére.

4.8. A megújuló energiával foglalkozó ágazat fontos lendületet adhat a műszaki innovációnak, és nélkülözhetetlen az európai energiarendszer alapvető átalakításához a digitális egységes piaci stratégia keretében.

4.9. A passzív fogyasztók különböző ágazatokban aktív termelő-fogyasztókká válásáról, illetve arról a lehetőségről, hogy a mikrovállalkozásokat és az egységes piaci stratégiákat beépítsük a dolgok internete digitális korszakába, az Európai Bizottság „Európai digitális egységes piaci stratégia” című, 2016. májusi közleménye (COM(2015) 192 final) számol be részletesen. A stratégia három pillérre épül: 1. az internetes termékek és szolgáltatások elérhetőbbé tétele, 2. a digitális hálózatok és szolgáltatások fellendülését elősegítő feltételek megteremtése, és 3. az európai digitális gazdaság növekedési potenciálja. Ez évente 415 milliárd EUR-t hozhat az Európai Unió gazdaságának, és több százezer új munkahely létrejöttét eredményezheti, többek között a megújuló energia ágazatában.

4.10. A nagy energiatermelők és -elosztók által dominált piacot meg kellene nyitni az egyéni szereplők előtt, és több szegmensre kellene osztani. A villamos energia többé nem felülről lefelé irányulóan, nem központi szabályozott módon fog áramlani a nagy erőművektől a fogyasztókig. Az áramot több decentralizált megújuló energiaforrásból fogják előállítani.

4.11. A villamosenergia-termelés decentralizációjának mértékét az energiafogyasztók sajátosságaihoz kell szabni. E tekintetben a különbségek mindenekelőtt azzal függnek össze, hogy az adott országban működnek-e energiaintenzív iparágak.

4.12. Az energiabiztonság manapság egyre nagyobb mértékben függ az energiarendszernek a terrorista támadásokkal szembeni ellenálló képességétől. A decentralizált villamosenergia-termelés kialakításával az energiabiztonság is nő, mivel a decentralizált energiatermelés kevésbé érzékeny a terrorista fenyegetésekre.

4.13. A decentralizált energiaforrások lehetővé teszik, hogy az olyan szereplők energiaellátásának folytonosságával kapcsolatos problémákat is megvizsgáljuk, akiknek gazdasági tevékenysége jelentős mértékben függ az áramellátástól (pl. baromfityénészte gazdaságok, feldolgozóüzemek, hűtőházak). Léteznek olyan EU-tagállamok, amelyekben az áramszünetek átlagos időtartama évente nem több mint húsz perc, viszont léteznek olyanok is, amelyekben az áramellátás szünetelésének éves átlagos időtartama 450–500 perc. A termelő-fogyasztói mikroberendezések az ilyen országban működő termelőknek biztosítják a rendszerműködés folytonosságát.

4.14. A decentralizált termelő-fogyasztói energiatermelés általános fejlesztése olyan lehetőségeket teremt, melyeket ki lehet aknázni az Európa 2020 stratégiában meghatározott, társadalmilag fontos uniós területeken, így például az idősödő társadalomhoz társuló demográfiai problémák megoldásához, illetve a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemben.

4.14.1. A stratégia egyik célkitűzése az, hogy legalább 20 millióval csökkentse a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett polgárok hatalmas számát (122 millió fő). Támogatást operatív támogatási programok, aktív munkaerőpiaci eszközök és célzott alapok – többek között az Európai Szociális Alap költségvetésének legalább 20 %-a – fognak biztosítani. Ha logisztikai és pénzügyi támogatást nyújtunk a szóban forgó embereknek abban, hogy mikro-energiaközösségeket alapítsanak és/vagy részt vegyenek a dolgok internetéhez kapcsolódó, már működő helyi vállalkozásokban, akkor ezzel utat nyithatunk számukra a szakmai és társadalmi integráció felé, és segíthetünk nekik abban, hogy megmeneküljenek a fenyegető szegénységtől.

4.14.2. Hasonló kihívásokkal találkozunk az ezüstgazdasággal kapcsolatban is. Az Európai Unió olyan történelmi kihívással áll szemben, amellyel még egyetlen társadalomnak sem kellett szembesülnie, nevezetesen az élettartam meredek növekedésével és a mindennapi élet ezzel egyidőben zajló általános digitalizációjával, ami a megszokottaktól eltérő gazdasági megoldásokat és új társadalmi stratégiákat tesz szükségessé.

4.14.3. 2060-ban minden egyes fiatalra két idős állampolgár fog jutni ⁽¹⁾. Az idős lakosságot és az idős munkavállalókat nem kellene a társadalomra veszélyt és terhet jelentő tényezőnek tekinteni, hanem esélynek arra, hogy a digitális forradalom korában létrejöjjen egy munkahelyekben gazdag gazdaság (*job-rich economy*), amely arra használja az idősek rengeteg tapasztalatát és szabad idejét, valamint – akár szerény – pénzügyi tőkéjüket, hogy biztonságosan beruházzon a digitális korszak vállalkozásaiba. Az egyik lehetőség az idősek „e-szenioroként” (vagyis az e-gazdaságban részt vevő idősként) való bevonása az energiatermelő tevékenységekbe, például a lakótelepeken vagy lakótömbökben működő szövetkezeti erőművekben.

5. Termelő-fogyasztóktól származó energia

5.1. A modern kapitalizmus megkülönböztető jegye, hogy a fogyasztás fogalmát a termelési és forgalmazási folyamatokkal összefüggésben határozza meg, így a fogyasztás már nem egy bőségben élő elit kiváltsága, hanem tömegjelenség.

5.2. A „termelő-fogyasztó” kifejezést elsőként Alvin Toffler író és jövőkutató használta 1980-ban. A „Harmadik hullám” című művében a termelő-fogyasztást olyan jelenséggé határozta meg, amely elmosza a piaci termelés és fogyasztás közötti különbséget. A szóban forgó harmadik hullám egy folyamat, amelynek során az egyének vagy szervezett termelő-fogyasztói csoportok részt vesznek a saját használatra szánt termékek termelésében, elmozdítva a termelők és a fogyasztók közötti határt.

⁽¹⁾ HL C 389., 2016.10.21., 28. o.

5.3. A fogyasztókat, többek között a háztartásokat kizárólag passzív piaci szereplőként szemlélő piac fogalma többé már nem volt összhangban a technológiai fejlesztésekből következő kihívásokkal. Marshall McLuhan és Barrington Nevitt már 1972-ben jelezte, hogy az elektrotechnika fejlődésével a fogyasztó képessé válhat arra, hogy termelővé váljon.

5.4. A modern társadalomban a gazdaságok gerincét a fogyasztók biztos és megfizethető energiaellátása jelenti, melynek során az energiaszegénység elleni küzdelem keretében figyelembe veszik a sérülékeny társadalmi csoportok szükségleteit is.

5.5. A termelő-fogyasztók olyan személyek, csoportok vagy háztartások és mezőgazdasági üzemek, amelyek – adott esetben szervezett formában, például egyesületek, alapítványok vagy szövetkezetek keretében működve – egyidejűleg termelői és fogyasztói is annak az energiának, melyet a házuk udvarára vagy a lakó- és kereskedelmi épületekre szerelt kisméretű berendezésekkel (pl. mini szélturbinákkal, fotovoltaiikus panelekkel, napkollektorokkal és hőszivattyúkkal) előállítanak. A termelő-fogyasztók lehetnek kisvállalkozások is, ideértve a szociális vállalkozásokat és a helyi önkormányzatokat is.

5.6. Az termelő-fogyasztás koncepciója a villamosenergia-termelésen túl a fűtést és a hűtést is magában foglalja.

5.7. A termelő-fogyasztók alapvetően saját felhasználásra termelnek energiát. Így az általuk fogyasztott javak társelőállítójává válnak. Azok a személyek is termelő-fogyasztónak minősülnek, akik a saját fogyasztásuknak többé-kevésbé megfelelő energiamennyiséget termelnek meg, akkor is, ha a két folyamat nem egy időben zajlik. Például előfordulhat, hogy főként nappal állítanak elő energiát, és ha ebből viszonylag keveset használnak fel saját szükségleteik kielégítésére, akkor a többletet más fogyasztóknak értékesítik, illetve az energia java részét akkor fogyasztják el, amikor ők maguk már jóval kevesebbet állítanak elő.

5.8. Az egyéni termelő-fogyasztás megváltoztatja a mindennapok szervezését. Hátterében gyakran a szabványosított tömegtermeléssel való elégedetlenség áll. A digitális kor modern fogyasztói azt szeretnék, ha egyénként kezelnék őket, és lehetőséget látnak arra, hogy személyre szabottan elégítsék ki szükségleteiket és vágyaikat. Tudatosan részt vesznek a környezetvédelemmel és az üvegházhatásúgáz-kibocsátás elleni küzdelemmel kapcsolatos projektekben.

5.9. A termelő-fogyasztók a modern energiarendszerre való átállást a fejlődéshez, a kreativitás és függetlenség iránti igényhez társítják. A piacon legaktívabb termelő-fogyasztói csoport tagjai az úgynevezett netgenerációból kerülnek ki. Ez a generáció abban különbözik a többitől, hogy a világot nem a fogyasztás, hanem az alkotás szemszögéből szemléli. A szabadsághoz, a társadalommal szembeni hitelességhez, a gyors életritmushoz és az innovativitáshoz kapcsolódó szükségleteket kívánja kielégíteni.

5.10. Az első termelő-fogyasztói folyamatok a szolgáltatási és e-kereskedelmi ágazathoz tartozó egyszerű önkiszolgáló tevékenységekben, a fogyasztó nem piacorientált lépéseiben gyökereztek. A termelő-fogyasztás egyéb kiváltó okai között szerepelnek a munkaerőpiacon bekövetkezett változások, a mindennapi tevékenységek számítógépesítése, az otthonról való munkavégzés lehetősége (táv munka), a több szabadidő rendelkezésre állása és az az igény, hogy ezt a szabadidőt minél jobban hasznosítsuk.

5.11. A termelő-fogyasztás – nem csak az energiaágazatban való – fejlődésének piacra visszavezethető okai között említhetjük a háztartások jövedelmének a válság alatt bekövetkezett csökkenését, az áruk és szolgáltatások növekvő árait, a napi szintű takarékoskodás szükségességét, illetve áruk és szolgáltatások saját használatra történő, gazdaságilag motivált előállítását.

5.12. Számos ország elismeri a decentralizált energiaforrások, köztük mikrolétesítmények párhuzamos fejlesztéséből származó előnyöket. Az ilyen létesítmények teljesítményének felső határa rendszerint 50–100 kW. Ez különösen a termelő-fogyasztói berendezésekre érvényes.

5.13. A termelő-fogyasztóktól származó energia a decentralizált villamosenergia-termelésre való átállás alapvető elemének tekinthető, azaz olyan megoldásnak, amely az energiabiztonság szempontjából és a környezeti és társadalmi megfontolásokat szem előtt tartva általában véve kívánatos.

5.14. A termelő-fogyasztás koncepciójának széles körű megvalósítása jelentősen segítheti a párizsi COP21 konferencián vállalt feladatok teljesítését.

5.15. Az EU a fogyasztókat helyezte energiapolitikájának középpontjába, és lehetővé teszi számukra az új technológiák aktív kiaknázását. Az utóbbi években új megújulóenergia-technológiák jelentek meg mind a nagyipari berendezésekhez, mind a kisebb volumenű projektekhez, és ezzel párhuzamosan jelentősen csökkent a szükséges kezdeti beruházások költsége. A fotovoltaikus modulok költsége 2008 és 2012 között 80 %-kal csökkent. Ennek eredményeként a vállalkozások és a háztartások képessé váltak arra, hogy megkezdjék saját villamos energiájuk kifizetődő módon történő előállítását és fogyasztását.

5.16. A termelő-fogyasztóktól származó energia fejlesztésének előnyeit szem előtt tartva, ésszerű cél arra ösztönözni a potenciális termelő-fogyasztókat, hogy legyenek aktívak ezen a területen. Ez a támogatás magában foglalhatja az akadályok felszámolását és az adminisztratív eljárások egyszerűsítését, a hálózathoz való hozzáférés megkönnyítését, illetve az energiatöbblet értékesítéséhez kedvező feltételek kialakítását.

6. A termelő-fogyasztók villamosenergia-szövetkezetei

6.1. A termelő-fogyasztói szövetkezetek korlátlan számú, jogi személyiséggel rendelkező személy önkéntes gyülekezete azzal a céllal, hogy a tagok segítségével közösen fedezzék energiaszükségletüket.

6.2. A termelő-fogyasztók önállóan vagy a társasházban élő szomszédokkal együtt is folytathatják tevékenységüket. Szövetkezeetről akkor beszélünk, ha több ember fektet be egy adott termelő-fogyasztó berendezésbe. Itt lehet szó akár egy adott terület egész lakóközösségéről is. Az elképzelés lényege az, hogy megújuló energiaforrások felhasználásával villamos energiát vagy hőt termeljenek saját szükségletük kielégítése céljából, vagy adott esetben azért, hogy a többletet térítés ellenében betáplálják a hálózatba. Szövetkezetalapításhoz Németországban három természetes személy, Lengyelországban pedig tíz természetes személy vagy három jogi személy együttműködése szükséges.

6.3. A közelmúltbeli német tapasztalatok szerint a szövetkezetek célja nem a profit maximalizálása, hanem mindenekelőtt az, hogy gazdasági segítséget és támogatást biztosítsanak tagjaik számára. Közel ezer szövetkezet közül minden negyedik kizárólag a tagok hozzájárulásaiból tartja fenn magát. A többiek kétharmada szövetkezeti bankoktól kapott hitelekkel gazdálkodik. Minden tag egy szavazattal rendelkezik, függetlenül pénzügyi hozzájárulásának összegétől. A tagdíjak általában nem magasak, az összeget a szövetkezet alapszabálya határozza meg. Ha a szövetkezet veszteséget termel, akkor a tagok felelőssége a saját befektetésük mértékére korlátozódik.

6.3.1. A szövetkezeteknek gazdasági szempontból ugyanolyan hatékonyan kell működniük, mint minden vállalkozásnak. A szövetkezetek előnye a csődesemények elhanyagolható arányában mutatkozik meg (Németországban az összes csődesemény 0,1 %-a). Kezdetben átlagosan 5–6 %-os osztalék volt jellemző, jelenleg 2–3 %-os.

6.3.2. Németországban az önkormányzatok nagyon fontos partnerei az energiaszövetkezeteknek, és nem pusztán azért, mert a tetőket és az önkormányzati épületeket rendelkezésre bocsátják beruházások céljára. Gyakran előfordult, hogy a polgármesterek kezdeményezték az energiaszövetkezetek létrehozását, akik mindent megtettek annak érdekében, hogy megnyerjék a helyi lakosokat ennek az elképzelésnek.

6.4. Az energiaszövetkezetek létrehozásának egyik figyelemre méltó előnye az, hogy így kisebb költséggel lehet energiát termelni, mint egyénileg.

6.5. Az energiaszövetkezetek igen jelentősen erősítik a termelő-fogyasztók pozícióját az energiapiac nagy szereplőivel szemben.

6.6. Az energiaszövetkezetek emellett közvetlenül bevonják a helyi lakosokat az adott terület energiabiztonságának növelésébe. Ez rendkívül fontos a helyi közösségek szükségleteihez és feltételeihez szabott megoldások optimalizálásához.

6.7. A szövetkezeti mozgalom, különösen a régi EU-tagállamokban, jelentős szerepet játszott a gazdasági növekedés és a versenyképesség előmozdításában, valamint az olyan európai értékek támogatásában, mint a szolidaritás, az önrendelkezés és a demokrácia. A régi EU-tagállamok szövetkezeteinek gazdasági potenciálja még mindig óriási. Közép- és Kelet-Európa egykori szocialista országaiban azonban a szövetkezeti mozgalom szocialista gyökerei, valamint az egykor arra irányuló politika, hogy a szövetkezeteket a központi és regionális hatóságok ellenőrzése alá vonják, ma akadályozzák a szövetkezeti szektort a fejlődésben, és negatív hatással vannak a termelő-fogyasztó szövetkezetek felé tanúsított hozzáállásra.

6.8. A „saját fogyasztás modellje” megnyitotta a lehetőséget az energiaköltségek csökkentésére, különösen a kkv-k előtt, amelyek számára a magas energiaköltségek súlyos terhet jelentettek. A társasházban élő fogyasztók körében új modellek jelentek meg, a saját lakásnak vagy harmadik felek lakásának a tetejére telepített fotovoltaiikus panelektől kezdve egészen az olyan megújulóenergia-projektekig, melyeket energiaszövetkezetek valósítanak meg.

Kelt Brüsszelben, 2016. október 19-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Georges DASSIS
